

OM EDERFUGLEVARP PAA FÆRØERNE OG ISLAND.

RAPPORT, AFGIVEN TIL INDENRIGSMINISTERIET¹

AF

DANIEL BRUUN.

Som det fremgaar af min »foreløbige Beretning« til Direktoratet, indsamlede jeg paa min Rejse sidste Sommer til Island og Færøerne forskellige Oplysninger om Indretning af Ederfuglevarp. Resultatet af disse Undersøgelser skal jeg herved tillade mig at forelægge sammen med de Erfaringer, jeg tidligere lejlighedsvis har kunnet indsamle paa mine Rejser til Færøerne, Island og Grønland, vedrørende det samme Emne. Blandt de kyndige Folk, som jeg har kunnet raadspørge, og hvis Erfaringer jeg har kunnet drage Nytte af, bør jeg i første Linie nævne en ung Islænder, Gudmundur G. Bárðarson, Bær ved Hrutafjord, Island, der er Foregangsmand paa alt, hvad der vedrører Ederfuglens Udnytt. Dernæst bør nævnes Ejeren af Videy ved Reykjavik, Hr. Eggert Briem og endelig Bonden Johan paa Øksnø ved Stykkisholm paa Island.

Forinden jeg skrider til min Redegørelse, skal jeg endnu nævne nogle Afhandlinger, i hvilke man med Udbytte kan søge Oplysninger om Ederfuglen og Ederfuglevarp:

Ólaf Stephánsson's Afh. i »Fjelagsrit« IV. 1784.

Eyjólf Gudmundsson: Um æðarvarp i »Andvari« 1877. Side 73—120.

Gudm. G. Bárðarson: Óvínir æðarfuglsins i »Andvari« 1904. Side 140—155.

Eggerts Ólafsens og Biarne Poulsens Rejse igennem Island, beskrevet af Olafsen. Sorø 1772. Side 550.

Helgi Jónsson: Fuglefangst og Ederfuglevarp i »De danske Atlanterhavsvøer, en orienterende Oversigt« Afsnit I. Island (»Atlanten 1905«).

Herluf Winge: Grønlands Fugle. »Meddelelser om Grønland«. XXI.

Vor Klodes Dyr, I. Side 194—196 om den almindelige Ederfugl af W. Dreyer.

¹ Nærværende Rapport er oprindelig fremkommen i »Meddelelser fra Direktoratet for den kongelige grønlandske Handel«; da den formentlig vil have Interesse for videre Kredse, fremkommer den med Forfatterens og Direktoratets Tilladelse paany i dette Tidsskrift. Red.

Ben. Gröndal: Íslenzkt fuglatal, Reykjavík 1895.

D. J. Danielsen: Vejledning til Anlæg af Ederfuglevarp paa Færøerne. Thorshavn 1886.

Den almindelige Ederfugl (*Somateria mollissima*) yngler i Mængde paa Island og ligeledes adskillige Steder paa Færøerne, men det er kun paa førstnævnte Ø, at den faar nogen økonomisk Betydning, paa sidstnævnte Øer haves kun Varp et Par Steder.

Ogsaa paa Grønland findes den, og her nedlægges den navnlig om For- og Efteraaret i stort Antal, naar den trækker langs Kysterne henholdsvis Nord og Syd paa. Heller ikke paa de talrige Rugepladser er den fredet af Eskimoerne, hvilket sikkerlig burde være Tilfældet, om man vil haabe paa at faa Udbytte af Dunene.

Ederfuglene ruger overhovedet i Mængde i Polarlandene og de Egne, der støder til disse. Naar Sommeren er forbi, drager de Syd paa, dog næppe saa langt som tidligere antaget. De søger mildere Egne; naar de ankommer dertil, overvintrer de.

Medens Ederfuglen paa Grønland ikke er fredet, er Forholdet i saa Henseende heldigvis anderledes paa Island og Færøerne — forøvrigt ogsaa i Norge — paa hvilke Steder der findes Fredningsbestemmelser ikke blot for Rugetiden, men ogsaa udenfor samme.

Følgen heraf er, at Fuglen føler sig meget tryk, ja adskillige Steder er den næsten tam. Jeg har selv mange Gange haft Lejlighed til at iagttage dette, saaledes har jeg set Ederfugle søge helt ind til Husenes Omgivelser i Thorshavn, ligesom Flokke af disse Fugle mange Steder paa Island og i Norge optræder uforstyrret saa nær menneskelige Boliger, at man snarest fik Indtrykket af, at det var tamme Ænder. Paa Grønland er de, som Følge af Jagt paa dem, langt mere vilde og frygtsomme og holder sig fra beboede Steder.

Ederfuglen er iøvrigt en selskabelig anlagt Fugl. I Rugetiden yngler den helst mange paa samme Sted, dog mer eller mindre spredt indenfor dette. Navnlig hvor den selv indretter sig en Rede, er sidstnævnte Forhold det almindelige; hvor Mennesket derimod indretter Rugepladser for den, de saakaldte Ederfuglevarp, ligger Rederne som oftest tæt sammenstillede.

Hvad der er til stor Gavn for dem, der indretter saadanne Varp, er den Omstændighed, at naar Fuglen først én Gang har ruget paa et Sted, kommer den som oftest igen, hvis Forholdene

der ikke bliver ugunstige. Den samme Fugl tager endog som oftest den samme Rede, i hvilken den tidligere har ynglet, i Besiddelse næste Gang. Gudm. G. Bárðarson har saaledes f. Eks. til mig udtalt, at han personlig har set den samme Fugl ruge i den samme Rede 7 Aar i Træk.

Har man saaledes først lokket en Fugl til at ruge paa et Sted, er det ikke vanskeligt at holde paa den i aarevis, naar man blot sørger for, at Rugeforholdene vedbliver at være gode. Det gælder i saa Henseende først af alt om, at væрге Stedet for Fuglenes mange Fjender, dernæst om at gøre det saa hyggeligt og tiltalende for Fuglen, at den befinder sig vel. Har den gjort det, vil den let komme igen.

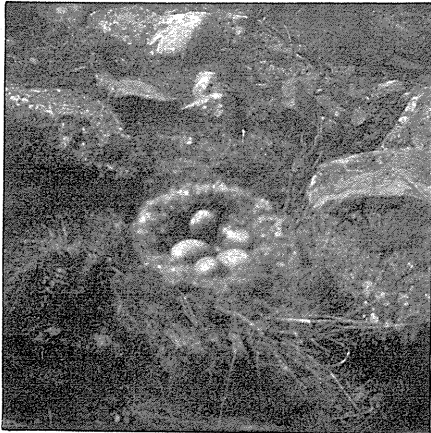
De paa Stedet udrugede Unger kan man derimod ikke vente skal sætte Bo paa samme; det er tilfældigt, hvor de søger sig en Rugeplads, naar de en Gang skal udruge deres første Kuld Unger. Der gaar efter Sigende i alle Tilfælde et Par, maaske 3 til 4 Aar, inden de unge Fugle begynder at lægge Æg.

Naar ved Foraarstid Fuglene kommer tilbage fra sydligere Breddegrader, plejer de straks at aflægge en Visit paa Rugepladserne, som for at gøre sig bekendt med, om alt er i Orden. Derefter forsvinder de en Tid og vender først tilbage, naar Ruge-tiden begynder. Denne varer noget forskellig for de enkelte Fugle fra 3 Uger op imod 30 Dage, dog er den almindeligste Rugetid ca. 25 Dage.

Paa Island begynder Fuglene at ruge i Midten af Maj Maaned, men først ind i Juli Maaned er de sidste Fugle færdige med Udrugningen. Først naar Fuglen har lagt 2 til 3 Æg begynder den at ruge. Ialt lægger den gennemsnitlig 4—6 Æg, men stundom træffes i Rederne op imod en halv Snes, ja nogle sige indtil 15 Æg. Dog er det sandsynligst, at det da er flere Hunner, som har lagt Æg i samme Rede. Det hænder nemlig, efter hvad Gudm. G. Bárðarson paastaar, at enkelte Hunner flytter til fremmede Reder. Eggert Olafsen siger noget lignende, idet han udtaler den Anskuelse, at hvor der findes 10 til 16 Æg i en Rede er det »tvende Ederfugle, som i Selskab skiftes til at ruge«, ja »man finder dem iblandt begge at ligge paa Æggene, tæt ved Siden af hinanden i samme Rede«. Iøvrigt kan en enkelt Fugl ruge en Mængde Æg ud paa en Gang. Gudm. G. Bárðarson siger, at han mange Gange har lagt Mærke til, at en Hunfugl med 9 Æg i sin Rede har ruget dem alle ud, men for at dette

skal kunne ske, maa den have Lov til at beholde alle Dunene i Reden, da Æggene ellers bliver kolde og som Følge deraf dør ud.

Ederfuglens Rede træffes i Almindelighed paa smaa ubeboede Øer, der stundom er klædte med lav kratagtig Plantevækst, men ligesaa ofte er uden saadan Vegetation. Her laver den Rede til af løselig sammenhobede Plantedele: Tang, Straa og lign. »Derpaa

Ederfuglerede paa Island med Æg og Dun.
(D. Bruun fot.).

plukker Hunnen en Mængde fine, bløde Dun af sit Bryst og danner af dem et varmt Leje for Æg og Unger«, siger Dreyer. Hvorvidt denne gængse Opfattelse, at Fuglen plukker Dunene af sit Bryst er fuldt ud rigtig, skal jeg ikke kunne afgøre, jeg har i det mindste hørt Folk sige, at Dunene snarere maa siges at løsne sig af sig selv: Fuglen tager dem da til sin Rede.

Det har jo som bekendt steds været Skik, idet mindste paa Island og Færøerne, at man i Rugetiden berøvede

den rugende Fugl baade en Del Æg og Dun. At dette kunde gøres uden Skade baade for Fuglen og dens Yngel, har man i Almindelighed troet, naar Borttagelsen ikke blev dreven paa en altfor plyndrende Maade. Man har saaledes ment, at eftersom man tog Æg bort, lagde Fuglen blot saa mange flere paany.

Eggert Olafsen siger saaledes:

»Fuglen lægger gerne 3 Kuld paa adskillige Steder, naar man tager de 2 første fra dem, men det sidste Varp eller Kuld lader man dem beholde« — — — »den ganske Varp eller Æg-Tid varer 6—7 Uger, da man gerne søger en Gang hver Uge« — — »denne Søgning kaldes Leit, da de som saaledes søge eller lede gaa frem i en vis Orden, raaber af og til et Hoho, Prutt og Porrurrutt, men Ederfuglen er ofte saa tam og saa vant hertil, at den ligger endda stille.

De Ederfugle, som lægger Æg paa de beboede Øer nær ved Husene, bliver især tamme. Man lader dem tidt beholde de første Varp eller Kuld, og omgaas dem ellers meget varlig og venlig, for at lokke baade de gamle og unge Fugle til Øen, hvilket og sjælden slaar fejl. Naar de tammeste Ederfugle bliver tagne af Æggene, sidder de stille hos Redet, men naar de mærker, at man vil tage

alting bort, ser de vemodigt til Mennesket, raaber nogle Gange Kær-Kær-Kær og derpaa kryber de i den tomme Rede og ligger der en lang Tid ligesom sørgende.

Andre Ederfugle er dog ikke nær saa sagtmødige, de springer med megen Skrigen op af Redet, og naar de ser, at man plyndrer det, flyver hurtigt paa Mennesket, fatter det med Næbet i Klæderne og gør ret artige Ophævelser« — —

»De første 3 Uger af Varpetiden er Æggene overflødigst og Ederdun bedst, men fra den Tid findes flere og flere Æg med Unge i« — —

»I Regnvejr varper alle vilde Fugle bedst« — — »Naar det lakker mod Unge-Tiden, som mærkes helst i den fjerde Søgning, skygner man Æggene straks ved Redet, da de, som er Unger i, lægges i Redet igen« — —

»I den sidste eller 7de Søgning (Unge Leit) tages kun Dun, hvilket dog er kun lidt og fuld af Fjer, som Fuglene plukker af sig tilsidst«.

Den her beskrevne Metode, ved hvilken altsaa Æg og Dun tages efterhaanden, er endnu den Dag i Dag den almindeligste paa Island.

Sædvanlig gaar Folk saaledes endnu over paa Rugepladsen en Gang ugentlig for at tage Æg og samtidig lidt Dun. Hvis man indskrænker sig til efterhaanden at tage indtil 4 Æg af hver Rede, menes det ikke at gøre videre Skade — dog var det sikkert bedst slet ikke at berøve Fuglen, hverken Æg eller Dun, hvorom nedenfor.

Har man taget Æg, maa man mærke dem, man lader blive liggende, for at kunne tage de friske Æg næste Gang. Man kan iøvrigt, som Eggert Olafsen omtaler, »skygne« Æggene, med andre Ord holde dem op mod Solen for at se, om de er friske.

Tidligere efterlodes 3—5 Æg i Rederne; men det menes nu af Foregangsmændene ikke at være nok til at bevare Bestanden, da saa mange Æg og Unger paa forskellig Vis gaar til Grunde¹. Af Dun plejer man kun at tage lidt hver Gang for ikke at risikere, at der bliver for lidt tilbage til dermed at dække Æggene. Hunnen gaar nemlig i den første Del af Rugetiden af og til bort for at søge lidt Føde og for at bade sig, og da dækker den Æggene til med Dun for at holde dem varme. Er der nu ikke nok til at dette kan ske, er Yngelen ødelagt. Det bør derfor være en Regel, at hvis man tager Dun bør man stedse samtidig tage Æg.

Har man taget nogle Æg af en Rede, bør man altid omhyggelig dække dem, der lades tilbage, med Dun.

Hvis man tager for mange Dun eller helt blotter en Rede,

¹ I Norge tages 1 Æg tre Dage i Rad af Rederne, sjældent mere. Paa Island har man som oftest taget mere, dog har det varieret noget i Tidens Løb.

søger Fuglen at redressere Skaden ved i Nødsfald at bruge Fjer, men disse kan ikke gøre Fyldest.

Dem, der stadig holder paa, at man bør tage Dunene efterhaanden, henholder sig til, at disse bliver snavsede og mindre værdifulde, hvis man venter til Udrugningen er til Ende. Andre mener, at dette ikke har saa meget at sige. Dels tilsmudser Ederfuglen jo nok sin Rede med Ekskrementer, hver Gang den forskrækkes og flyver op, og dels bliver Reden yderligere tilsmudset, naar Ungerne bryder ud af Skallen, saaledes at Dunene derved bliver gjort mindre værdifulde; dog kan man ved en paafølgende omhyggelig Rensning vistnok for en stor Del opveje saadan Skade, hvorom vi senere skal gøre nærmere Rede.

Endnu skal, vedrørende Fuglenes Forhold under Rugetiden, anføres, at Hannerne sidder ved Siden af Reden i den meste Tid. Nogle har ment, at den hjalp Hunnen med at ruge, men dette er yderst tvivlsomt. Han flyver af og til bort for selv at søge sig Føde og for at bade sig, men han bringer ikke Føde til Hunnen. Naar denne har ruget i en Snes Dage, og der kun er nogle Dage tilbage af Rugetiden, forlader Hannen ganske Rugepladsen, medens Hunnen til Gengæld nu selv ikke viger af Stedet, før Ungerne kommer af Æggene.

Vi har beskrevet den almindeligt anvendte Metode til Indsamling af Æg og Dun; men skal nu gaa over til at omtale den nyeste Metode, som med god Fordel er anvendt paa Island af enkelte Foregangsmænd som Eyjolf Gudmundsson, Gudm. G. Bárðarson og Ejeren af Vedø Eggert Briem.

Denne Metode bestaar, kort og godt, i slet ikke at tage Æg og først Dun, naar Rugetiden er forbi og Fuglen har forladt Reden. Men saa maa man ogsaa skynde sig med Dunindsamlingen, for at Dunene ikke skal flyve bort i Blæst eller ødelægges i Regn. Der gøres gældende mod den almindelig brugte Metode, at Fuglen afkræftes for meget. At tage Æg er jo at dræbe Yngel, og selv om Fuglen paany lægger Æg og begynder Rugearbejdet forfra, afkræftes den derved, desuden er det — mener man — ikke bevist, at den yderligere lægger lige saa mange Æg til Udrugning, som den vilde have gjort, om den havde faaet Lov at ruge i Fred. Tager man nu ogsaa Dun, maa Fuglene paa ny skaffe saadanne til Reden, alt dette afkræfter den mere end tilbørligt. Selve Udrugningen er i og for sig en meget betydelig Anstrengelse for Fuglen under almindelige Forhold;

bliver dens Ydeævne nu yderligere anspændt derved, at den maa lægge flere Æg, ruge længere og skaffe flere Dun, som den, naar de ikke paa naturlig Maade løsnes, maa plukke af sig, ja stundom søge erstattet med Fjer — bliver Fuglen let sat i en saadan afkræftet Tilstand, at den ikke kan staa Vinteren igennem, ejheller let foretage de lange Farter til sydligere Egne, om Vejrliget bliver daarligt. Under almindelige Forhold vejer Hunnen, før Rugetiden begynder, gennemsnitlig 5 Pund¹, men kun 2¹/₂ Pund efter samme, hvilket illustrerer dens Afkræftning.

Det hænder derfor, efter Sigende, ikke saa sjældent, at Fuglen, hvis Efteraar og Vinter indtræder tidligt, endnu ikke har faaet Kræfter til at foretage den lange Rejse. Isen begynder at lægge sig, Fuglen sidder paa Vaagerne og har ikke Kræfter til at komme bort. Det aabne Vand snævres mere og mere ind, tilsidst lukker Farvandet sig — og Fuglene dør i Skarevis. Dette hændte f. Eks. i Vinteren 1901—1902 paa Sydlandet, hvor der, saaledes som jeg selv havde Lejlighed til at iagttage det ved Foraarstide 1902, overalt langs Kysterne saas store Mængder af døde Fugle.

Bonden Eyjólfur Gudmundsson var, for en god Menneskealder siden, den første, som offentlig udtalte, at den gamle Metode var uøkonomisk og daarlig, og som hævdede, at man skulde lade Fuglen i Fred paa dens Rugepladser og ikke tage Æg, ejheller Dun før efter Udrugningen.

Han udførte i Praksis, hvad han teoretisk havde fremsat og indrettede Ederfuglevarp, hvor Fuglene var fuldkommen fredede i Rugetiden, ved sin Gaard Eyjarbakka i Húnavatns Syssel paa Nordlandet. Ved nu tilmed — grundet paa et indgaaende Kendskab til Ederfuglens Naturel — at anvende al sin Opfindsomhed og Erfaring paa en praktisk og rationel Indretning af Ederfuglevarp, lykkedes det ham snart at faa et ualmindelig godt Udbytte; men hans Principper trængte dog ikke igennem hos den konservative islandske Befolkning; kun forholdsvis faa lyttede til hans Raad. Det var først Gudm. G. Bárðarsons Fader, siden Sønnen selv og Ejeren af Vedø, som med godt Udbytte førte Eyjólfss Principper ud i Virkeligheden.

Ogsaa paa Islands Østland er man hist og her begyndt at anvende Eyjólfss Metode paa Holme, hvor Fuglene ruger tæt sammen; men Pluraliteten af den islandske Befolkning har ingen

¹ Hannen vejer i Almindelighed ca. 4 Pund og Ungerne, naar de kommer ud af Æggene, 4 Lod = 12 Kvint.

Forstaaelse af, hvor stor Gavn det vilde være for dem, om de fulgte Foregangsmændenes Raad.

Gjorde de det, vilde der kunne vindes et langt større økonomisk Udbytte af Ederdun, end der nu gøres. Mange Øer og Holme, som nu ikke bruges til Varp, kunde da sikkerlig med stor Fordel indrettes til Rugepladser, saaledes f. Eks. i Bredebugten.

Forinden vi nu skrider til en nøjere Redegørelse af, hvorledes saadanne Varp bør indrettes paa bedste Maade, vil vi et Øjeblik omtale visse Forhold — vedrørende Ederfuglens Naturel samt de Fjender, som man maa tilstræbe at værgе den imod, — hvilke spiller en betydningsfuld Rolle for den, der vil indrette de bedst mulige Rugepladser for Fuglene.

Ederfuglens Fjender. Foruden Mennesket, som desværre ikke altid respekterer de givne Fredningsbestemmelser, er der paa Island og Færøerne, sikkerlig ogsaa i Grønland, en Mængde Dyr, som efterstræber, navnlig Æg i Rugetiden og Yngel efter denne, men stundom ogsaa selve Fuglen. Vi skal nævne disse Fjender enkeltvis, saaledes som de kendes, navnlig paa Island:

Ræven (*tóan* — *refur'inn*) tager baade Fugl, Unger og Æg. Det er den farligste Æggetyv, og Rugepladserne maa absolut holdes fredede for den, om der skal ventes Udbytte. Dog er det ikke altid let at holde den borte, selv paa Øer og Holme. Om Vinteren, naar Isen bygger Bro, kommer den let fra Fastlandet over til disse. Den bliver da ikke saa sjælden derovre, til Isen er tøet op, og den saa ikke kan komme tilbage. Passer man nu ikke at faa den dræbt, før Rugetiden begynder, kan den jo gøre store Ulykker. Opdager man den for sent, er der intet andet Middel til at blive den kvit end at foranstalte en Klapjagt paa den; men en saadan vil altid i Rugetiden foraarsage megen Uro for de rugende Fugle.

Ørnen (*ørn'inn*) (*Haliaëtus albicilla*) tager fuldvoksne Fugle og Unger.

Ravnen (*hrafn'inn*) (*Corvus corax*) tager navnlig Æg, idet den enten spiser dem paa Stedet eller fører dem bort. Den er en farlig Æggetyv, idet den ofte viser stor Snuhed for at opnaa sin Hensigt. Det er hændt ikke saa sjældent, at to Ravne har opereret i Fællesskab for at narre Ederfuglen bort fra dens Rede. Den ene sætter sig simpelthen foran den rugende Fugl, driller den og turrer den saa længe, til den sluttelig rejser sig; men da er den anden Ravn parat og tager Æggene af Reden.

Falken (fálk'inn) (*Falco gyrfalco islandicus*) tager flyvefærdige Unger og gamle Fugle.

Rovmaagen (Kjóí'nn, skúmur'inn) (*Lestris parasiticus*) tager Æg og drikker disses Indhold.

Ogsaa Graamaagen (máfur'inn) (*Larus glaucus*) og Hvidmaagen (*Larus leucopterus*) gør stor Skade ved at ødelægge Æg og hugge dem itu i Reden.

Svartbagen (svartbakur'inn, veidibjalla'n) (*Larus marinus*) gør stor Skade, da den hovedsagelig lever af Unger en stor Del af Sommeren; derimod tager den sjældent Æg. Den bygger gerne Rede paa Eder-Holmene. Somme af disses Ejere har fredet dens Æg, da de har ment, at Fuglen gjorde Nytte ved at forsvare Rugepladsen mod andre skadelige Fugle, som f. Eks. Ravnen. Det er dog yderst tvivlsomt, om Fordelene opvejes ved den Skade, den gør. De fleste Islændere, som jeg talte med, mener, at man bør ødelægge den og dens Yngel.

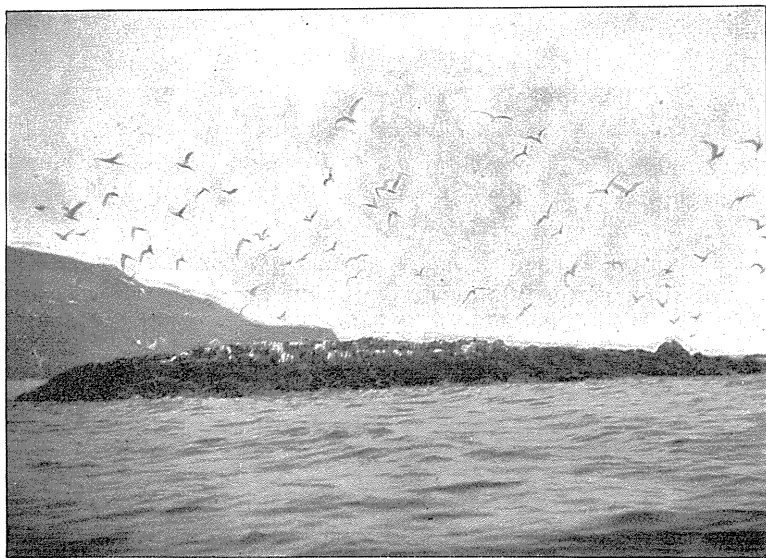
Derimod er Ternen (Kria'nn) (*Sterna macrura*) en nyttig Fugl paa Ederfuglens Rugepladser, navnlig hvis den lægger Æg samme-steds. Den begynder paa Æglægningen i Juni Maaned, kort Tid efter Ederfuglen, men de ruger samtidig en Tid. Ternen er nyttig, fordi den værger saa godt mod Ederfuglens og dens egne Fjender ved sin Skrigen og sine energiske Angreb. Den gaar saaledes stundom flokkevis løs paa Ravnen. Det samme gør Strandskaden (*Hæmatopus ostreologus*) paa Færøerne.

I Reykjarfjord i Stranda Syssel saa jeg en lille Ø, tæt ved Handelsstedet sammesteds, hvor Terner og Ederfugle rugede sammen. Da vi den 4de August 1902 besøgte Stedet, var Rugetiden aabenbart til Ende, baade for Ederfugle og Terner, men endnu fandt vi flere Steder Kuld af Æg fra begge Fugle, hvilke aabenbart var forladte. Til Ederfuglene var der indrettet Varp. Ternerne rugede rundt om, tæt op til Ederfuglerederne i den frodige Vegetation. Iøvrigt holdt Ternerne endnu til paa Øen i tætte Skarer, og deres øredøvende Skrig modtog os, da vi nærmede os Land; derimod saa vi ingen Ederfugle, de var allerede borte. Man fortalte os, at Ternerens Tilstedeværelse under Ederfuglenes Rugetid i høj Grad bidrog til at holde dennes Fjender borte.

Vil man, kort sagt, haabe paa Udbytte fra sine Ederfuglevarp, maa man energisk holde Ederfuglens Fjender borte ved at dræbe dem eller skræmme dem bort; man maa i det hele taget sørge

for, at Fuglen uforstyrret kan ruge, hvorfor man ogsaa maa holde Husdyr, som Faar, borte fra Stedet.

Efter nu at have omtalt Ederfuglens Fjender, mod hvilke man ved Varpnes Indretning søger at værne Fuglene ved at opsætte Skræmsler, der nærmere skal beskrives nedenfor, kommer vi til at berøre et fremtrædende Træk hos Ederfuglen, til hvilket der ligeledes maa tages Hensyn ved Varpnes Indretning. Dette er Fuglens store Forkærlighed for smukke Farver.

Rugeplads paa en Ø i Reykjarfjörður, Island. Ederfugle og Terner ruger sammen; Terner ses flyvende i Mængde. (D. Bruun fot.).

Paa Island har man især taget stort Hensyn dertil, idet man har søgt at imødekomme Fuglens Trang i saa Henseende ved at pynte Varpene op. Man har saaledes anbragt Stykker af Glas, helst Spejlglas, der glimter i Solen, Blikstykker, Musling-skaller og lign. hist og her paa Rugepladsen, ligesom man har hængt forskelligt farvede, mest røde, men ogsaa blaa, hvide og andre Tøjstumper og Klude paa udspændte Snore, trukne hen over Rugepladsen og langs dennes Udkanter. Endvidere har man farvet Klippestykker og Sten rundt om, som oftest med hvid Farve, hvilket Fuglen holder af at se paa. Endelig har man i Rugetiden ladet Høns og især Haner med smukke spragledede Farver gaa paa Stedet, hvilket ogsaa har vist sig som en

ypperlig Attraktion, ikke blot paa Grund af Farverne, men ogsaa fordi Hanernes Galen er de ynglende Fugle behagelig.

Paa Vedø har Ejeren f. Eks. gaaende nogle Høns og 3 Haner paa Rugepladsen. De holdt til i en lille Hytte, der er indrettet som Hønsehus. En Gang ugentlig, i det mindste, maa man give Hønsene Korn, iøvrigt søger de sig selv Føden paa den udstrakte Ø, hvor Ederfuglene ruger ret spredt.

Et andet Træk hos Fuglen er, at den elsker at høre visse ensartede, vedholdende og klangfulde, skraldende eller skrigende Lyde. Vi har nævnt Hanegal og skal yderligere anføre: Klokkeklang, skraldende Lyde, som den smaa Vindmøller frembringer, Elvenes Rislen o. s. fr.

Man har paa Fuglevarpene søgt paa forskellig Maade ogsaa at imødekomme Fuglens Trang dertil:

Smaa Vindmøller paa Stænger er ikke vanskelige at indrette, og de ses ogsaa anvendte mange Steder. Smaa Klokker eller Bjælder bruges ogsaa ophængte paa høje Stativer ved en Bæk eller en Elv, saaledes at Klokken sættes i rystende Bevægelse gennem en Snor eller en Pind, derved at Vandet driver et Hjul med Skovle rundt, og Bevægelsen derfra forplantes til Klokken.

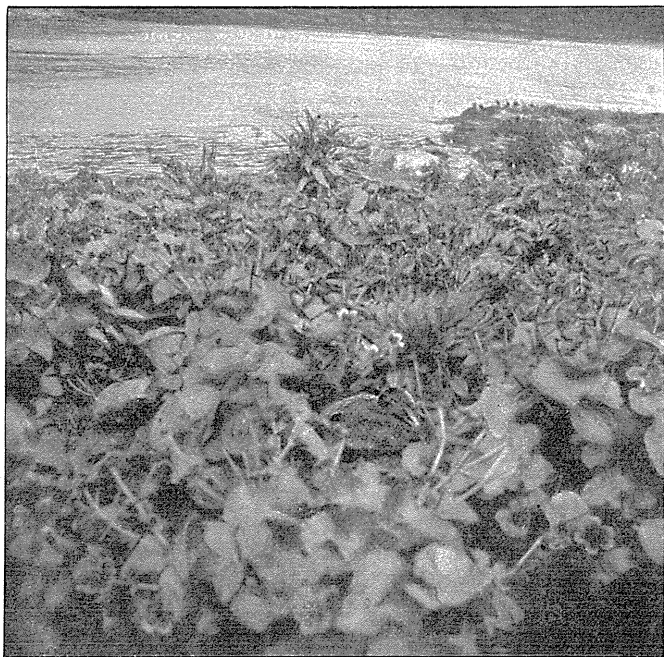
Ederfuglen elsker dog fremfor alt Hygge og Ro paa Rugepladserne, ligesom den holder af at have Udsigt til Havet eller i det mindste Bevidstheden om, at det er nær ved.

En Omstændighed, der væsentlig bidrager til Fuglens Velbefindende paa Rugepladsen, er, om der findes fersk Drikkevand i Form af en Bæk, Dam eller Vandhuller. Den rugende Fugl maa nemlig jævnlige drikke, ligesom den holder af at bade sig hver Dag i den Tid, den overhovedet forlader sin Rede. Den gaar da af samme for at bade og drikke, derimod tager den meget lidt Føde til sig i Rugetiden. Naar dette sker, er det paa Havet tæt udenfor, hvor der findes Musling, Stenbider m. m. Naar der ikke paa Rugepladsen findes fersk Vand, maa Fuglen flyve kortere eller længere for at komme til saadant. At Tilstedeværelsen af fersk Vand — selv om det ikke er en Betingelse for at faa en Rugeplads — dog er en uhyre Fordel, ses let, naar man sammenligner nærliggende Rugepladser, som iøvrigt har lige gode Betingelser, alene med Undtagelse af fersk Vand.

Paa Isafjord findes saaledes bl. a. Rugepladser paa de to Øer Vigur og Edey. Paa førstnævnte er der kun lidt fersk Vand, og her er Udbyttet ca. 140 Pund urensset Dun aarlig; paa sidst-

nævnte, hvor der er meget fersk Vand, er Udbyttet ca. 400 Pund, men det er ogsaa, efter Sigende, en af de bedste Rugepladser i hele Landet.

Læ mod Vinden spiller for den rugende Fugl ikke saa stor en Rolle, som man maaske skulde tro. Nogle Fugle foretrækker dog øjensynlig at ruge paa lave Steder, hvor der er Læ, andre

Kirkehølm Rugeplads, Færøerne. Rugende Ederfugle i frodig Bevoksning.
(L. Koefoed-Jensen fot.).

søger sig Rugeplads paa mere højtliggende Steder, der er lidet beskyttede mod Vejrliget.

Eksempelvis skal anføres, at paa Gaarden Laksamýri i Skjál-fandi paa Nordlandet (Island) ruger Fuglen i Pilekrat under Buske, paa Kirkebø paa Færøerne ruger den gerne i tæt Urte-bevoksning, medens den paa Øksnø ved Stykkisholm og paa mange andre Øer i Skærgaarden der yngler paa mere eller mindre nøgne, ubeskyttede Steder; saaledes har jeg set Reder paa lave Fjeldsider lige ved Vandet, hvor der absolut ingen Læ var for de fremherskende Vinde — og saadan kunde der anføres mange Eksempler.

Naar Ederfuglen, hvor Naturforholdene byder det, søger sig en Rede under Buske, i Krat eller dækket af Planter, er Hovedgrunden sikkerlig den, at den her føler sig mere i Sikkerhed mod sine Fjender.

Iøvrigt er Hunfuglen, paa Grund af sin mørke Farve, som i Reglen falder sammen med Terrænets, ikke let at opdage, naar den forholder sig rolig. I denne Omstændighed har Naturen ydet den en virksom Beskyttelse.

Vi skal nu gaa over til at omtale Indretningen af kunstige Rugepladser, hvilke iøvrigt i umindelige Tider har været i Brug i Norden; de er i mange Tilfælde anbragte netop der, hvor Fuglen selv fra først af har søgt sig en Rugeplads, hvilken man da har forbedret; i mange andre Tilfælde har man søgt, ved hensigtsmæssige Indretninger, som navnlig er gaaede ud paa at skaffe den Fred og Ro, at hidlokke den til Steder, hvor den ellers ikke plejede at yngle.

Ederfuglevarpene indrettes helst paa Holme eller mindre Øer i Fjorde, Bugter eller Skærgaarde; man kan dog ogsaa anlægge dem paa et Næs eller en langstrakt smal Odde, men i saa Tilfælde maa de være godt afgærdede og hegnede, eventuelt forsynede med en bred, dyb Grøft foran.

Paa nøgen Klippegrund er det ikke godt at anlægge Varp, man bør i saa Tilfælde lægge Græstørv paa Klippeoverfladen paa de Steder, hvor man vil have Reder.

Disse anlægges i alle Tilfælde saa højt, at Springflod ikke naar dem, thi Vand i Reden og Fugtighed bevirker, at Fuglen gaar bort. Selve Reden maa ligge i en lille Fordybning foret med Græs, tørret Hø og lign. Paa dette Leje indretter Fuglen sig, idet den, som tidligere anført, forer Reden med Dun. Det maa ved Indretningen erindres, at Dunene spoleres, hvis de kommer til at ligge oven paa muggent eller raaddent, gammelt Hø og lign. Græsunderlag er det bedste, navnlig hvis Græsset gror paa selve Stedet. Fuglen kan da tilmed plukke deraf, medens den sidder paa Reden, ligesom den kan bruge saadant til at polstre denne med. Hø fra Enge og Græsstraa er, med Hensyn til Dunenes senere Rensning, langt bedre Underlag, end f. Eks. Halm.

Skønt Fuglen, som omtalt, naar den selv søger sig en Rugeplads ikke i væsentlig Grad synes at tage Hensyn til, om Stedet er særlig lunt, er der dog paa den anden Side ikke Spørgsmaal

om, at det er en Fordel for den, at dette er Tilfældet. Man bygger derfor paa Varpene som Regel lange Gærder af Sten, langs hvilke Rederne kan ligge i Rad og i Læ for de værste Vinde.

Mange Steder nøjes man med slige Gærder, men paa andre danner man hele Rækker af stensatte Smaakamre, ca. $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ Alen i Firkant ved at stille flade Sten paa Højkant paa de tre Sider og over dem at lægge en flad Sten som Loft. Der er altsaa

Rugeplads paa en Ø i Reykjarfjörður, Island. Stenkamre; i det midterste ligger Æg; foran dette hænger en hvid Klud som Skræmsel. Man ser Foden af Stokke, mellem hvis øverste — ikke synlige — Del er spændt Liner med Fugleskræmsler. (D. Bruun fot.)

kun aabent mod den ene Side, helst ud mod Vandet, saa Fuglen kan se dette. Her anbringes ofte en lav Tærskelsten. Kamrenes Højde er som oftest $\frac{1}{2}$ Alen. Det er dog først, naar Fuglen er vant til at komme paa Stedet, at man skærmer Reden med Tag.

Iøvrigt lader man sig mange Steder nøje med kun at hegne Rederne med en Væg af Græstørv, der er aaben fortil og uden Tag. I Almindelighed gøres den 6" til 8" høj, og er opsat saaledes, at Grønsværet vender ind mod Reden.

Hyppigst bygges den lille skærmende Vold med cirkelformet Grundrids; men i mange Tilfælde er den firkantet, ligesom de af Sten opførte Kamre.

I disse Reder kan nu Fuglen sidde uforstyrret og godt, om

Pladsen kan holdes fri for Ræve og Rovfugle; især mod disse sidste yder Taget en god Beskyttelse. For at skræmme Rovfuglene bort, bygger man derfor yderligere Fugleskræmsler over hele Rugepladsen, hvilke dog kun tildels formaar at holde Fjenderne borte.

Disse Fugleskræmsler bestaar i udspændte Snore og Fiske-liner, helst af Jertraad (fordi denne Slags Traad er mest holdbar), paa hvilken der anbringes Klude, som kan flagre i Vinden.

Snorene udspændes mellem ca. 3 Alen høje Stænger, idet man dog som Regel har en eller flere centralt stillede Stænger, som er adskilligt højere, og hvorfra Snore udgaar til Stænger i Rugepladsens Yderkanter. Iøvrigt anbringes ofte Klude paa lavt løbende Snore forholdsvis tæt over og foran Rederne til yderligere Beskyttelse. Kludene er forskellig farvede — ikke mindst fordi det, som berørt, er Fuglen behageligt at se derpaa.

I det hele taget bør der paa Rugepladsen gøres alt muligt for at tiltrække Fuglen ved, som omtalt, at sprede Glasstumper, Blikstumper, Muslingskaller og lign. rundt paa Stedet, endvidere opsættes smaa Vindmøller paa Stængernes Top — de bidrager maaske ogsaa til at skræmme Fjenderne — endvidere søger man at skaffe Fuglene fersk Vand, eventuelt ved blot at grave nogle Vandhuller, endelig kan man jo, om der findes et Vandløb, anbringe Klokker og Bjælder paa Stativer. Paa saadannes Indretning skal vi her give et Par Eksempler:

1) Paa en mindst 6 Alen høj Stolpe, der er lodret stillet, anbringes paa den øverste Ende en vandret Arm, paa hvilken en lille Klokke hænger. Denne sættes i Bevægelse derved, at en Pind rører ved den.

Pinden sidder nemlig paa en lang, tynd Stang, hvis ene Ende, oventil, kan dreje sig rundt i et Indsnit i dens nævnte lille Arm, og hvis anden Ende, nedadtil, sidder i Midten af et med Skovle forsynet Hjul, en Slags Turbine, som drejes rundt ved Vandkraft.

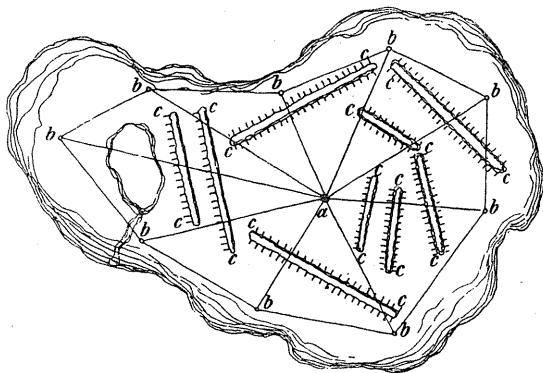
2) Et andet Eksempel paa, hvorledes man kan sørge for stadig at have Klokken i Bevægelse, ved Benyttelse af Vandkraft, er følgende. Et lodret stillet Hjul drives rundt af Vandet. Dets Akse berører under Omdrejningen et Baand, hvilket oventil er fastgjort til Klokken, nedentil ved Jorden. Iøvrigt holdes det i Stilling og ude fra Stolpen ved at løbe gennem vandret stillede (oventil paa Tværrarmen lodret stillede) Smaaarme.

Baandets Rysten er nok til at bevæge den lille Klokke.

Iøvrigt kan man simpelthen ophænge en Klokke uden slige Foranstaltninger og lade Vinden bevæge den.

Vi skal endnu give et Eksempel paa, hvorledes en lille Ø kan indrettes som Varp:

a er en høj Stang (8—10 Alen) i Midten og *b* Stænger, der er over Mandshøjde, anbragte i Udkanterne. Mellem *a* og *b*, og mellem disse indbyrdes er udspændt Liner (Fiskeliner eller Jærntraad) i godt Mandshøjde. Paa Linerne er fastgjort Klude.

Eksempel paa en lille Ø, indrettet med Varp. *a*, Centralt beliggende Stang. *b*, Stænger mellem hvilke der er spændt Liner med Klude. *c*, Smaa Jordvolde med Kamre for rugende Fugle.

Skraldende smaa Vindmøller er hist og her anbragte paa Toppen af Stængerne.

Hvor Terrænet tillader det, er der bygget Gærder (*c—c*), langs hvis Sider der er anbragt smaa Kamre for Ederfuglen.

Muslingskaller, Blik- og Glasstykker er spredte hist og her, ligesom der nogle Steder, hvor Klippen er nøgen, er hvidtet. Krat behøves ikke, derimod er en rig Bevoksning af Urter og Græs heldig.

Naar man indretter sit Varp saa nogenlunde efter det her givne Skema, vil man have god Udsigt til at faa Fugle til at komme og yngle; men det tager lang Tid.

Vel finder Ederfuglen sig mere tryk, naar man pynter og værger dens Rugeplads paa slig Maade, men man maa dog til at begynde med ikke opsætte alt for mange Skræmsler, saa den selv bliver betænkelig. Først lidt efter lidt maa man udvide sine Sikringsforanstaltninger. Disse er iøvrigt af forskellig Værdi over for de forskellige Fjender. Ørnen f. Eks. gaar, efter Sigende, ikke under Snorene, Ravnene derimod bliver lidt efter lidt dristigere og vover da til Slutning at gøre det.

Indretning af Ederfuglevarp paa den angivne Maade er en Foranstaltning, som nok ad Aare skal betale sig, navnlig hvis man samtidig benytter den af ovennævnte Eyjolf og flere andre benyttede Metode: ingen Æg at tage i Rugetiden og først at indsamle Dunene, naar Ungerne er udrugede. Selv om man det første og andet Aar faar en Nedgang i Indtægter derved, at man ingen Æg faar, vil det sikkert ikke vare længe, før man faar det rigelig betalt, gennem en forøget Fuglebestand og mere Dun.

Eyjolf var en Mester i Indretning af Varp og i at lokke Fuglene til. Han fandt paa at opstille udstoppede Ederfuglehanner paa en ny Rugeplads, han havde indrettet, for at hidlokke Hunnerne. Ja han lavede fortrinlige Modeller af Træ og malede dem, saa de lignede levende Fugle.

De eftergjorte Fugle opstillede han paa Stranden og paa selve Rugepladsen, ja anbragte dem endogsaa forankrede paa Vandet. Disse Modeller hidlokkede Hunner, som endog lod sig skuffe, saa de fløj hen til Hannerne (de formentlige). Fuglene er i saa Henseende dumme, de lader sig let lokke af gode Modeller. Saadanne kan ogsaa laves af Guttaperka eller støbes af Metal og saa males. Hannernes hvide Farve stikker jo mest i Øjnene; men Modeller af Hunner bør dog ikke savnes.

Eyjolf havde begyndt paa bar Bund, men han fik et godt Resultat. Dog gik det som sagt langsomt.

Der er ført Regnskab med en af de mindre af hans Indretninger af Ederfuglevarp; det lyder:

1.	Aar kom der ingen Fugle.		
2.	-	—	2 —
3.	-	—	10 —
4.	-	—	22 —
5.	-	—	42 —
6.	-	—	70 —
7.	-	—	72 —
8.	-	—	94 —
9.	-	—	120 —
10.	-	—	150 —

{ Ynglepladsen blev hjem-
 søgt af Falke, som gjorde
 nogen Skade. Tilsidst blev
 de dræbte eller forjagede.

Det skal her siges, at Udbyttet andre Steder har været ikke saa lidt bedre.

Eyjolf lærte sine Metoder til Gudm. G. Bárðarsons Fader, der igen lærte Sønnen dem — og hvor disse Mænd har anvendt

dem, har de vist sig gode. Paa en af Rugepladserne paa Gaarden Bær i Hrutafjord (Gudm. G. B.'s Fædrenegaard) regnede man, at der for 18 Aar siden kunde tages 25 Pd. Ederdun; nu er Udbyttet 54 Pd. fra samme Sted, efter at den ny Metode er bleven anvendt.

Paa Videy ved Reykjavik kunde Udbyttet af Dun for ca. 40 Aar siden regnes til ca. 150 Pund aarligt; men paa Grund af Mangel paa Fredning aftog Bestanden saaledes, at da den nuværende Ejer Hr. Briem for 4 Aar siden overtog Ejendommen, var Udbyttet kun ca. 40 Pund aarlig fra det samme Omraade. Ved nu at sørge for, at Rugepladsen holdes fredet og ved at anvende den nye Metode er der straks sket en Fremgang, idet Udbyttet i 1905 androg 70 Pund. Det skal her bemærkes, at der ikke er indrettet Varp til Fuglene; de ruger spredt over den store, frugtbare, græsklædte Ø. Kun har Hr. Briem gjort en Del for at frede Stedet, ligesom han hverken tager Æg eller Dun i Rugetiden. Han har hegnet de fleste Rugepladser og, som tidligere omtalt, ladet nogle Høns gaa paa samme; derimod har han ikke opsat Fugleskræmsler eller Lokkefugle. Øen er i sig selv, paa Grund af sin Græsrigdom, Beliggenhed og Havets Rigdom paa Føde, Tiltrækning nok.

Selvfølgelig er det vanskeligere at foretage Indsamling af Dun, naar Rederne, som her, ligger stærkt spredte og tilmed for en Del godt gemte, end naar de er anbragte samlede paa et særlig godt indrettet Varp, Side om Side. I første Tilfælde maa maaske hele Gaardens Besætning gaa paa Eftersøgning, Dag efter anden i nogen Tid, medens i sidstnævnte Tilfælde én Mand kan besørge hele Indsamlingen i Løbet af et Par Dage.

Ligesom der hører megen Omsigt og Energi til for at indrette en Rugeplads, maa der gennem adskillige Aar med Taalmodighed ventes, til der kommer Udbytte i større Mængde.

Men har man indrettet sit Varp efter alle Kunstens Regler, og sørger man for stadig at holde Stedet godt fredet, kommer der sikkert et Øjeblik, da al ens Ihærdighed og Taalmod bliver rigelig belønnet.

Vi har hidtil stedse forudsat, at de Rugepladser, som blev indrettede, maatte ligge nær ved Havet, være sig Fjorde, Bugter eller Skærgaarde. Dette er ogsaa Reglen, fra hvilken der paa Island kun enkelte Steder findes Undtagelser; men selv disse bekræfter kun Reglen, at Ederfuglen maa ruge i Nærheden af

Vand. I Syd- og Sydøstlandets store og smaa Laguner, de saakaldte »Lon«, ruger saaledes en Mængde Ederfugle, navnlig ved Hornafjord (paa Øer og Holme); men de har ikke langt til Havet og kan desuden søge sig Føde ogsaa i Lon'ene. Ligeledes findes der Rugepladser, og det endda ikke saa kort fra Havet, i forskellige Elve; dette var saaledes Tilfældet i Skjálfandi og Ølves-Aa (ved Laugardal). Paa Stadastadir i Snefjælds-Syssel ruger der Ederfugle i en Sø — forholdsvis langt fra Havet, saaledes at Ungerne har en lang og farefuld Rejse at foretage, naar de skal naa dette. Her, som flere andre Steder, maa de paa deres Fod vandre temmelig lange Veje over Land.

Med disse Undtagelser for Øje kunde man maaske spørge, om det dog ikke var muligt ogsaa at formaa Fuglene til i større Mængde at søge ind i Landet, naar man der indrettede gode Rugepladser for dem. Svaret herpaa maa blive, at ihvorvel det er lykkedes enkelte, som den tidt nævnte Eyjolf, at gøre dette, vil i Almindelighed Besværlighederne derved være for store til, at det kan lønne sig. Eyjolf tog paa sin Gaard i Húnavatns Syssel Fugle fra en Yngleplads ved Havet og førte dem op i Landet til en lille Sø, hvor han indrettede dem en Rugeplads, idet han medførte ikke blot deres Rede men ogsaa et Stykke af Grønsværet uden om, hvilket han havde opgravet med en Spade. — Forsøget lykkedes.

Vil man prøve at gøre noget lignende, bør man stække Vingerne paa Fuglene for at holde dem paa Stedet. Lykkes det at faa dem til at ruge videre, kan man gaa ud fra, at de kommer igen næste Aar.

Forinden vi nu slutter Meddelelserne om Indretningen af Ederfuglevarp og de Fredningsforanstaltninger, som maa overholdes, om man skal kunne vente sig et godt Udbytte af Dunindsamlingen, maa vi, for Fuldstændighedens Skyld, endnu omtale, hvorledes de Folk, som skal besøge Rugepladserne i Yngletiden — det være sig nu, enten for, paa gammel Vis, at tage Æg og Dun, eller kun, efter den ny Metode, for at tilse, at Fredningen stadig sker Fyldest — bør færdes, thi det er og bliver en stor Kunst at gaa paa Rugepladserne, saaledes at Fuglene ikke forstyrres mere end nødvendigt.

Det er bedst at komme til Rugepladsen ved Højvandstid, thi da er Fuglen, efter de gjorte Erfaringer mindst sky, vistnok fordi den da ser Vandet nær ved Reden. Det kommer iøvrigt

mest an paa, at man gaar sagte og aabenlyst, saa man ikke pludselig overrasker Fuglen. Man maa vogte sig for, at det for den faar Udseende af, at man sniger sig frem; den maa føle, at man ingen Skade vil gøre den.

Man bør gaa roligt i Land, ikke tale for højroset, staa stille en kort Tid, saa de fleste Fugle har set en, inden man gaar videre. Er Fuglen ikke begyndt paa Udrugningen, laver den sig som Regel straks til for at gaa af Reden, idet den dækker Æggene til med Dun. Dog flyver den sjældent bort, naar man bærer sig forsigtigt ad. Er den derimod begyndt paa Rugningen, bliver den liggende saa fast, at man kan lægge sin Haand paa den. Bærer man sig imidlertid støjende og uklogt ad, saa Fuglen letter af Reden, gaar det let ud over Dunene, idet den, som berørt, stedse, naar den hastigt flyver af Reden, tilsmudser denne med sine Ekskrementer. Regner det, vil Dunene ogsaa let komme til at lide, kun hvis man straks tager Dunene og tørrer dem, er Ulemperne hermed ikke saa store; men da ødelægger man jo Æggene, som bliver kolde -- og det maa ikke ske.

Almindeligvis hjem søges Rugepladserne paa Island 1 til 2 maaske flere Gange ugentlig, for at man kan tage Æg og Dun; men anvender man den nye Metode, vil man i de fleste Tilfælde ikke blive nødsaget til at besøge Rugepladserne fra Rugetidens Begyndelse til Ungerne begynder at komme ud. Gudm. G. Bár-darson plejer f. Eks., efter at have sat Rugepladsen i Stand, ikke at komme der, før han har set Ungerne i Havet.

Stundom kan det dog blive nødvendigt alligevel at besøge Rugepladsen. Har Ræven f. Eks. fundet Vej dertil, maa den dræbes. Det er hændt, at man har maattet gøre Jagt paa Fredsforstyrren, medens Fuglen rugede. Men denne ved, at Ræven er dens Fjende, og den er mindre urolig over en slig Jagt, end man skulde tro. Fuglen føler aabenbart, at Jægerne ikke vil gøre den noget ondt; man har derfor haft det Særsyn, at den rolig er bleven siddende paa Reden under Jagten.

I Begyndelsen af Rugetiden er Fuglen dog mere sky end senere.

Naar Rugetiden er forbi, gælder det snarest muligt at bemægtige sig Dunene for at de ikke skal blive ødelagte eller blæse bort.

Saa snart Ungerne er komne ud af Ægget venter Moderen, til de er blevene tørre, hvorpaa hun straks søger til Kysten med

dem. De gaar i Almindelighed efter hende, til de naar Stranden, hvor de da straks svømmer om. Stundom mener man at have set Mødre komme svømmende ned ad Elvene med Ungerne paa Ryggen, naar Rugepladserne har ligget paa Holme eller Øer oppe i Elvene og et godt Stykke fra Havet. Det skal f. Eks. være Tilfældet ved Ølvesaa. Dette Forhold er dog vist en Undtagelse. Iøvrigt passer Mødrene at undgaa at komme i stærk Strøm med Ungerne, eftersom disse ikke kan klare sig i den.

Ungerne er straks efter Fødslen forbavsende modstandsdygtige. Jeg saa paa Øksnø en Ederfugl ligge paa sin Rede. Ungerne tittede ud under dens Vinger. De var lige komne ud af Æggene, og Moderen laa nu og ventede paa, at de skulde blive tørre. En kaad Dreng sprang til, drev Moderen af Reden, tog Ungerne i Haanden og slyngede dem ud fra Klippen ned i Vandet. De hvirvlede rundt i Luften, naaede Vandfladen og svømmede straks lysteligt og tilsyneladende ganske uskadede omkring. Iøvrigt havde de nu lidt ondt ved at finde deres Moder mellem en Del andre Mødre, hvilke svømmede rundt med deres Ællinger. En af disse fremmede Mødre søgte at annektere nogle af de nysankomne, hvad der skal være ret almindeligt, men den rette Moder kom til og bjærgede sine Børn i rette Tid, inden den fremmede var svømmet bort med dem. Dette gik dog ikke af uden en lille Skærmydsel. Man ser ofte Hunner paa Vandet med mange flere Unger, end de selv har ruget ud — det er da Adoptivbørn, som de har bjærget fra andre mere ligegyldige Mødre. Hunner, der selv, af en eller anden Grund, ikke har Unger, ses ofte at gøre sig Anstrengelser for at bemægtige sig fremmede Børn.

Ungerne følger Moderen til langt ud paa Efteraaret i Oktober eller saa (Eggert Olafsen mener endog langt ud paa Vinteren, men dette turde være en Undtagelse).

De kan ikke straks dykke, og der hengaar gerne nogle Dage, indtil en Ugestid, før de har lært at ernære sig paa denne Maade af Muslinger og Smaadyr.

Disse Dage er meget vanskelige for Ungerne at komme over, og de bliver ofte et forholdsvis let Bytte for Rovdyr.

Naar Ungerne er udrugede, er Hannerne forsvundne fra det Omraade, hvor hine færdes med deres Mødre. Hannerne samles da i store Flokke og flyver om paa Havet, navnlig i Fældningstiden.

Hele Vinteren igennem lever Ederfuglene i store Flokke ved

Kysterne. De har ikke Evne til at flyve langt over Land, i alle Tilfælde gør de det yderst sjældent, selv naar de derved i kort Tid kunde naa et Omraade, hvor de vilde kunne trives, medens de ved at blive paa Stedet udsætter sig for at dø af Sult. Herpaa haves bl. a. Eksempel fra Islands Nordland. Naar Isen kommer drivende fra Nord, og Húnavatnsbugten lægger til, om-

Kirkehølm Rugeplads, Færøerne. Ederfugle ved Stranden; enkelte Hanner ses, Resten er Hunner. (L. Koefod-Jensen fot.)

kommer der mange Ederfugle, fordi de ikke forstaar at søge nogle Mil over Land ned til Bredebugten paa Vestlandet, hvor der er aabent Vand, og hvor de vilde være sikre paa at kunne eksistere. Sagen er den, at naar Isen kommer drivende mod Land, svømmer Fuglen foran denne i aabent Vand, men dette indsnævres mere og mere, saa Fuglen ikke kan finde Føde, hvilket Forhold yderligere forværres ved, at der inde ved Land lægger sig en Iskant langs Stranden. Pladsen, som Fuglen har til at søge Føden paa, bliver for lille, Føden ædes op, Fuglen afmagres og omkommer tilsidst i store Mængder. Selv om der

mulig længere fra Land er Vaager, nytter det ikke, da Fuglen ikke kan søge sig Føden paa de store Dybder.

Endnu staar tilbage at omtale:

Rensningen af Ederdun. Der anvendes paa Island (og Færøerne) to Metoder: 1) enten renses man Dunene »Koldt«, efter at de forud har været bredte ud for at tørres godt i Solen, eller ogsaa renses de 2) efter at være tørrede over Ild. Den sidste Metode er den hurtigste og den, der anvendes mest, men den første er sikkerlig den bedste, thi det er ikke let ved kunstig Varme netop at give Dunene en passende Varmegrad, hverken for lidt eller for meget. Dunene bliver derfor heller ikke rigtig gode efter at være tørrede ved kunstig Varme. Der ryger bl. a. saa meget op til alle Sider. Dunfjerene slides itu og mister Elasticiteten. Naar Dunene varmes over Ild, sker det sædvanlig i en stor Jærngryde, hvorunder der næres en svag Ild. Man maa frem for alt vogte sig for, at Varmen bliver for stærk.

Somme anvender en anden Metode: Man anbringer Dunene paa en Træramme med Tremmer af Jærntraad, der maa være saa tætte, at Dunene ikke falder ned imellem dem og paa den anden Side saa aabne, at Varmen fra en stor Jærnplade, paa hvilken Rammen staar, og under hvilken der tændes en Ild, kan virke paa dem. Mindst 3 Tommer maa Afstanden mellem Jærnpladen og Tremmerne være.

Man maa stadig vende Dunene og rage godt op i dem med Haanden for at faa dem jævnt varme.

Naar man har taget Dunene op af Gryden eller Rammen, gnider man dem med Hænderne imod hinanden for at knække Straa og lign., hvilke da bedre ryger bort, naar Dunene kommer paa en saakaldet »Dungrind« eller »Raspgrind« for at renses. Denne bestaar af en firkantet Træramme, indenfor hvilken der er udspændt Snore. Paa Snorene lægges Dunene, og ved nu med Haanden at føre et lille Træredskab hen over Strængene sættes disse og derved ogsaa Dunene i rystende Bevægelse, Snavs og Urenhed flyver ud til Siderne, og Dunene renses. Til Slutning fjærnes, hvad der endnu maatte være tilbage i Dunene, af Straa og lign. med Haanden. »Dungrinden« anbringes under Rensningsarbejdet paa bedste Maade, enten paa et Slags Stativ op ad en Væg, eller med den ene Sidekant hvilende paa et Underlag, medens den anden holdes i Vejret.

Rensningen foregaar som oftest med Benyttelsen af et lille Træredskab; dette kan være lidt forskelligt og omfattes efter sin Form enten med den ene (højre) Haand eller med begge, idet man i visse Tilfælde tillige omfatter Dunene. Man kan ogsaa rense Dunene ved alene med Hænderne at føre dem hastigt over Snorene. »Dungrinden« er som Regel indrettet saaledes, at Strengene, eller Snorene, paa samme kan strammes. Dette sker ved, at der paa den ene Side er en dobbelt Rammekant, forsynet med Skrue og Skruegænger.

Stundom anvendes ingen saadanne dobbelte Rammestykker, da maa Snorene strammes enkeltvis paa det ene Sidestykkes Yderside. Gennem dette Sidestykke er der, ligesom paa de ovenfor omtalte, boret Huller for Snorene. Iøvrigt ere de forskellige Slags Dungrind i Hovedsagen ens. Naar Dunene paa denne Maade er rensede, og naar derefter yderligere, hvad der maatte være tilbage af Urenhed, er fjærnet med Fingrene, puttes den rensede Dun i Poser. En dygtig Pige kan rense 1 à 2 Pund daglig. Selvfølgelig medfører denne Metode, at Dunene bliver rensede ret uensartet, hvorfor det heller ikke, i alle Tilfælde for Islands Vedkommende, har været muligt at præstere et nogenlunde ensartet Produkt. Det vilde derfor sikkert være formaalstjenligt, om man kunde komme saa vidt, at man oprettede en for alle fælles Anstalt for Rensning af Dun, f. Eks. i Reykjavik. Hertil kunde da al Dun sendes urensset, men tørret. Der kunde da blive Tale om at rense Fjerene ved Damp.

Til at give et Pund rensed Ederdun hører Dun fra ca. 30 Reder, dog er dette noget forskelligt efter Aarene; det retter sig navnlig efter, hvorledes Fuglen er i Kondition om Vinteren.

Ederdunene er iøvrigt faldne i Pris i de senere Aar. Tidligere gaves ca. 20 Kr. pr. Pund, men i 1904 var Prisen kun 9—10 Kr. pr. Pund og i 1905 var den yderligere gaaet ned til ca. 8 Kr. Til Trods herfor er Udbyttet af Dun dog ikke ringe. Det vil for Grønlænderne kunne blive forholdsvis ret store Beløb, det kan komme til at dreje sig om.

Kunde man paa Grønland virkelig sørge for, at Rugepladserne frededes, vilde Indretning af Varp, paa den ovenfor beskrevne Maade, uden Tvivl betale sig efter nogle Aars Forløb, men der maa som sagt »Taalmodighed og atter Taalmodighed« til.

Vilde man søge denne Sag fremmet til Grønlændernes Vel, vilde jeg meget anbefale, at man formaade en kyndig Mand,

f. Eks. ovennævnte Gudm. G. Bárðarson til at rejse op til Landet for at indrette de første Varp paa forskellige dertil egnede Steder.

I H. Wings Afhandling om Grønlands Fugle, »Meddelelser om Grønland«, 21de Hefte findes samlede paa ét Sted de Oplysninger, der haves om Ederfugle i Grønland, med Angivelse af den iøvrigt forhaandenværende Litteratur derom. Hertil tillader jeg mig at henvise. Det vil heraf ses, i hvilke Egne der er størst Sandsynlighed for, at Indrætning af Varp vil kunne betale sig.

HVAD ER »GYVFUGLE«.

AF

O. HELMS.

Lytter man om Aftenen ved Foraarstid lidt efter, hvad der foregaar i Luften over ens Hoved, saa vil man snart lægge Mærke til, at der er noget paa Færde; der høres forskellige Lyde, først svage saa stærkere, derpaa atter aftagende; man er ikke i Tvivl om, at det er Fugleskarer, der trække over. Med lidt Kendskab til Fuglerøster vil man ogsaa snart skelne en Del af, hvad der høres: Ryler, Klirer, Hjejler og Tærner udstøde deres Skrig, Flokke af Havliter (*Pagonetta glacialis*) forraade sig ved deres Knurren, efterfulgt af de to smukke Toner, som ikke kan forveksles med noget andet, medens Storspovens (*Numenius arquatus*) kraftige Fløjten nu og da trænger igennem alle andre Lyde; men den hyppigste Fuglestemme, der høres, er en kort Fløjtetone gentaget nogle Gange efter hinanden, lydende omtrent som gyw-gyw-gyw. Enhver, der overhovedet har lyttet efter Fugletræk, kender Lyden, og de Fugle, der frembringe den, komme over Landet i Millioner. Men hvad det er for en Fugl, ved vi ikke med Sikkerhed, og hidtil har den faaet Lov til indenfor en Kreds af Ornithologer at gaa med Navnet »Gyvfugl« (et Navn, der oprindeligt stammer fra Hagerup); det forekommer mig, at dette Navn snart burde erstattes af Fuglens virkelige, og have vi her i Landet faaet en stor ornithologisk Forening, maatte det vel ved forenede Kræfter kunne lykkes at faa Klarhed over, hvad Fuglen er og kalde den med dens rette Navn. Her er nu mit Bidrag til at søge Sagen opløst.